

Klaipėdos
universitetas

Baltijos regiono istorijos ir
archeologijos institutas

LITUOVOS ISTORIJOS
INSTITUTAS

VYTAUTO DIDŽIOJO
UNIVERSITETAS
MCMXXI

XII nacionalinis istorijos ir archeologijos krypties doktorantų seminaras

2022 m. rugpjūčio 25–26 d., Klaipėdos universitetas
(Herkaus Manto 84, Klaipėda)

Rugpjūčio 25 d., ketvirtadienis		
12:00–12:10	Seminaro atidarymas	
12:10–13:00	[vadinis pranešimas: Aldis Gedutis (Klaipėdos universitetas), Prastas, bet galimai pamokantis pranešimas apie tai, kas yra geras (mokslinis) pranešimas	
	Pietūs	
13:50–14:30	Auksė Rusteikytė (Vilniaus universitetas), Archeologinių suanglėjusių maisto liekanų mikrobotaniniai tyrimai: galimybės ir iššūkiai	Darius Indrišionis (Vilniaus universitetas), Verslumo persekiojimas stalinizmo ir atšilimo metais Lietuvos SSR: ištakos, problemos, pasekmės
14:30–15:10	Andrius Janionis (Lietuvos istorijos institutas), Neinvaziniai metalinių dirbinių tyrimai	Agnė Suchodolskytė (Vilniaus universitetas), Skaitymo galimybių erdvės sovietų Lietuvoje (1956–1988) teorinis modelis
15:10–15:50	Asta Vasiliauskaitė (Klaipėdos universitetas), Dviejų tipų segių tyrimai	Rugilė Rožėnė (Vilniaus universitetas), „Kiek galima kęsti“ – gyvenimo lygio normų kaita sovietmečiu
	Kava	
16:05–16:45	Lukas Gaižauskas (Lietuvos istorijos institutas), Mezolito gyvenviečių vidinės struktūros tyrimai: galimybės ir iššūkiai	Miglė Lapėnaitė (Lietuvos istorijos institutas), Karo antropologija: lokalaus ir globalaus lygmens skirtys etnografijoje
16:45–17:25		Milda Valančiauskienė (Vilniaus universitetas), UNESCO nematerialaus kultūros paveldo paradigmos taikymo problematika

Rugpjūčio 26 d., penktadienis		
09:30–10:10	Ričardas Jaramičius (Vytauto Didžiojo universitetas), Kauno pavieto seimeliai XVI a. antroje pusėje – XVII a. pirmoje pusėje	Tadas Šaulys (Vytauto Didžiojo universitetas), Vydūnas ir pilietinė visuomenė
10:10–10:50	Rūta Miškinytė (Vilniaus universitetas), Vilniaus Šv. Jono bažnyčios kunigų vaidmuo miesto elgetų bendruomenės gyvenime XVIII a.	Martynas Butkus (Vytauto Didžiojo universitetas), Savanoriškos asociacijos Lietuvoje 1905–1940 metais: teisinis reguliavimas ir socialinio kapitalo augimas
Kava		
11:05–11:45	Ugnė Jonaitytė (Lietuvos istorijos institutas), Nesantuokinio gimstamumo mastai ir sezoniškumas LDK: Vilniaus ir Žemaičių vyskupijos XVIII a. atvejis	Lina Mumgaudytė (Vilniaus universitetas), Pavojus! Nuogi modeliai katalikiškam krašte. Tarpukario Kauno meno mokyklos problemos ugdant jaunąją menininkų kartą
11:45–12:25	Laurynas Giedrimas (Lietuvos istorijos institutas), Šakynos katalikų parapijos gyventojų namų ūkio pobūdis pagal 1844 m. surašymą (statistinė analizė)	Solveiga Lukminaitė (Vytauto Didžiojo universitetas), Lietuvos XX a. pirmos pusės laisvamaniai: bedieviai ar atsiribojusieji?
Pietūs		
13:15–13:55	Valentinas Kulevičius (Klaipėdos universitetas), Jūriniai siužetai lietuvių istoriniame pasakojime: ar Simonas Daukantas laikytinas jų pradininku?	Robertas Každanas (Lietuvos istorijos institutas), Moterų įvykdyti gyvybės atėmimo ir fizinio smurto nusikaltimai Lietuvoje: Šiaulių apygardos teismo 1923–1940 m. bylų analizė. Darbo pristatymas
13:55–14:35	Jurgita Viršilienė (Klaipėdos universitetas), Petro Tarasenkos vaidmuo piliakalnių reikšmės įtvirtinimui Lietuvos visuomenėje	Vigilija Pilkauskienė (Vilniaus universitetas), Švietimas kaimo statybos klausimais Lietuvoje 1918–1940 m.
Kava		

Informacija seminaro klausimais: Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas, Herkaus Manto 84, Klaipėda, tel. 8 46 398 806, el. p. briai@ku.lt

Pranešimų anotacijos (abėcėlės tvarka)

Martynas Butkus (Vytauto Didžiojo universitetas, I kursas)

Savanoriškos asociacijos Lietuvoje 1905–1940 metais: teisinis reguliavimas ir socialinio kapitalo augimas

Kaip vieną svarbiausių stiprios pilietinės visuomenės bruožų tyrėjai akcentuoja didelį savanoriškų organizacijų ir jų narių skaičių. Neretai 1918–1940 metų laikotarpis laikomas Lietuvos organizacijų aukso amžiumi. Šiame pranešime bus trumpai apžvelgiama tarpukario Lietuvos organizacijų statistika pagal šiuos rodiklius: organizacijų steigimas ir uždarymas, organizacijų ir jų narių skaičius pagal organizacijos pobūdį, organizacinis aktyvumas pagal apskritis, organizacijos pagal pasaulėžiūrą, tautybę, lytį ir amžių. Apibendrinta tarpukario Lietuvos organizacijų statistika gali padėti suprasti, kiek prielaidos apie draugijų aukso amžių yra pagrįstos ir kaip vystėsi šio laikotarpio pilietinė visuomenė. Šių duomenų kontekste bus pristatoma savanoriškų asociacijų teisinio reguliavimo raida tarpukario Lietuvoje, taip pat tautininkų ideologų ir svarbiausių veikėjų požiūris į draugijas ir pilietinę visuomenę ketvirtajame dešimtmetyje. Akivaizdu, kad autoritarinėje santvarkoje sąlygos veikti pilietinei visuomenei prastėja, tačiau pranešime norėusi išryškinti Antano Smetonos režimo ir pilietinės visuomenės santykių raidos niuansus ir tai, kaip juos paveikė korporatyvizmo plėtra tarpukario pabaigoje.

Lukas Gaižauskas (Lietuvos istorijos institutas, II kursas)

Mezolito gyvenviečių vidinės struktūros tyrimai: galimybės ir iššūkiai

Gyvenviečių arba stovyklų liekanos yra bene pagrindinis šaltinis tiriant mezolito laikotarpio (9–5 tūkstm. pr. Kr.) bendruomenių ūkį, demografiją ir socialinę organizaciją bei ieškant pastarosiose srityse vykusių pokyčių, neišvengiamai atsiliepusių ir apgyvendinimo sistemai. Kita vertus, didžiojoje daugumoje mezolito stovyklų vietų aptinkami beveik be išimties tik titnago ir akmens radiniai, be stratigrafijos pasklidę viršutinėje dirvožemio dalyje. Siekiant prakalbinti šiuos medžiagos požiūriu skurdžius rinkinius ir išgauti galimą informaciją apie juos palikusias bendruomenes, būtina nagrinėti vidinę gyvenviečių struktūrą. Kartu pasitelkiant erdvinės analizės, titnago radinių funkcinio ir technologinio charakterizavimo metodus galima bandyti užčiuopti gyvenviečių struktūros tendencijas, atskleidžiančias duomenų apie mezolito bendruomenių dydį, ūkį ir gyvenimo būdą. Šiame pranešime bus siekiama apžvelgti pagrindines problemas, su kuriomis susiduriama bandant rekonstruoti vidinę mezolito stovyklaviečių struktūrą Lietuvoje ir pristatyti gyvenviečių struktūros tyrimuose naudojamus metodus kartu su jų privalumais bei apribojančios aplinkybėmis, kylančiomis šiuos metodus pritaikant mezolito stovyklavietėms.

Laurynas Giedrimas (Lietuvos istorijos institutas, I kursas)

Šakynos katalikų parapijos gyventojų namų ūkio pobūdis pagal 1844 m. surašymą (statistinė analizė)

Pranešime pristatoma Šakynos katalikų parapijos parapijiečių sąrašo statistinė analizė. Analizės metu taikant P. Laslett namų ūkių tipologiją siekiama nustatyti, kokio tipo namų ūkis 1844 m. vyravo Šakynos parapijoje. Sekant M. Szoltysek tyrimais, analizės metu, visų pirma, bandoma atsakyti į klausimus, kokių metų sulaukę asmenys dažniausiai palikdavo tėvų namus, kokio amžiaus sulaukę dažniausiai eidavo tarnauti į kitus namų ūkius, kada tuokdavosi ir koks procentas populiacijos niekada nebuvo sukūrę savo šeimos. Šie gyvenimo įvykiai namų ūkio tyrimuose svarbūs, kadangi darė didžiulę įtaką namų ūkio formavimuisi. Tyrimo metu taip pat bandoma nustatyti, kiek panašus galėjo būti ir kiek skyrėsi bajorų, valstiečių ir Šakynos miestelio miestelėnų namų ūkis, taip pat – minėtieji gyvenimo įvykiai. Atlikus analizę paaiškėjo, jog gimtuosius namus jaunuoliai palikdavo anksti ir daugelis jų tapdavo kitų namų ūkių tarnais (bernais ir mergomis). Gyventojai tuokdavosi vėlai ir tai liudija, jog Šakynos parapijoje vyravo europinis santuokos modelis. Tarp parapijos valstiečių dažniausias buvo sudėtinis namų ūkis, kurį sudarė dvi ir daugiau sutuoktinių porų, bet tarp bajorų vyravo branduolinis namų ūkis, kurio

pagrindu buvo viena sutuoktinių pora. Tuo tarpu Šakynos miestelio miestelėnų didžioji dauguma gyveno sudėtinuose namų ūkiuose ir tuo Šakynos miestelis buvo labai panašus į Kolainių ir Pakražančio miestelius, buvusius Kražių ir Užvenčio parapijose centrinėje Žemaitijoje. Šakynos parapijos bajorų namų ūkis buvo panašus į Kražių ir Užvenčio parapijos bajorų namų ūkį, tačiau valstiečių namų ūkis skyrėsi, nes Kražių ir Užvenčio parapijose valstiečių namų ūkis buvo daugiau branduolinis. Šakynos parapijos gyventojų namų ūkio vidutinis dydis buvo didesnis, nei Kražių ir Užvenčio parapijose. Šie tyrimo rezultatai rodo, jog istorinės Žemaitijos teritorijoje nebuvo vieningo namų ūkio modelio.

Darius Indrišionis (Vilniaus universitetas, IV kursas)

Verslumo persekiojimas stalinizmo ir atšilimo metais Lietuvos SSR: ištakos, problemos, pasekmės

Viena pagrindinių sovietinės sistemos ypatybių – specifinis valstybės santykis su piliečių ekonomine veikla. Šiandienos viešojoje erdvėje įsitvirtinęs mitas, jog sovietmečiu buvo draudžiamos ir persekiojamos bet kokios verslumo formos. Šis mitas nėra visiškai be pagrindo – sovietinis režimas išties griežtai reguliavo sovietinių piliečių ekonominę veiklą, drausdavo tam tikras verslines veiklas, kai kurias jų netgi kriminalizavo. Ir vis dėlto būta tam tikrais sovietinės teisės aktais ar ideologinėmis dogmomis nubrėžtos raudonos linijos: iki kur piliečių verslumas leistinas, nuo kur – draudžiamas. Kodėl kolūkiečiams buvo leidžiama vietos turguose parduoti savo užaugintą produkciją, tačiau tą pačią produkciją supirkus ir organizuotai nuvežus į miestą – sulaukti kaltinimo spekuliacija ir ilgų metų lageryje?

Šio pranešimo užduotis – šios „raudonos linijos“ paieškos: kas ir kodėl sovietams buvo priimtina ir leistina; ir atvirkščiai – kas ir kodėl draustina? Remiantis gausiais archyviniais dokumentais (LKP CK, LSSR Ministrų Taryba, LSSR Vidaus reikalų ministerijos OBChSS skyrius, LSSR KGB, LSSR Aukščiausiasis Teismas ir kt.) bus ieškoma priežasčių (ištakų), probleminių aspektų ir pasekmių – kokią sovietinę visuomenę tokia valdžios pozicija verslumo atžvilgiu nulėmė.

Andrius Janionis (Lietuvos istorijos institutas, III kursas)

Neinvaziniai metalinių dirbinių tyrimai

Neinvaziniai metalinių dirbinių tyrimams daugiausia naudojami fizikiniai metodai, pritaikyti kitose srityse (pvz., medicinoje). Šių tyrimų pagrindą sudaro įvairios spinduliuotės siuntimas į (arba per) objektą ir tos spinduliuotės analizavimas. Priklausomai nuo metalo ar metalų lydinio, gali būti naudojami skirtingi tyrimo metodai. Šių metodų pritaikomumą galima susiskirstyti į dvi grupes: juodiesiems metalams ir spalvotiesiems/tauriesiems metalams tirti. Kai kurie metodai gali būti naudojami abejoms šioms grupėms tirti.

Vienas labiausiai paplitusių tyrimų yra rentgenografinis tyrimas. Jis plačiai yra pritaikomas medicinos srityje, o archeologijoje naudojamas praktiškai nuo pat jo atsiradimo XIX a. pabaigoje. Šis tyrimo metodas yra paremtas elektromagnetinių bangų siuntimu į objektą ir šių bangų spinduliuotės atvaizdavimu. Šiame atvaizde skirtingo tankio medžiagos yra matomos skirtingu ryškumu. Nors dauguma rentgeno aparatų yra pritaikyti organinėms medžiagoms skenuoti, tačiau tai – metalinių dirbinių tyrimui taip pat pritaikytinas metodas. Labai panašiu principu, tačiau su daug platesniu pritaikymu gali būti naudojamas *rentgeno kompiuterinė tomografija*. Šis metodas taip pat paremtas rentgeno spinduliuote, tačiau jei rentgenografinis metodas pateikia dvimatį vaizdą, kompiuterinė tomografija sukuria trimačius vaizdus. Abu šie metodai daugiau yra naudojami prieš radinių konservavimą (pavyzdžiui, siekiant suprasti kiek metalo ar kitokių medžiagų yra išlikę radinyje), tačiau archeologiniuose tyrimuose, pavyzdžiui, atliekant metalų struktūrinę analizę ar kitus technologinius dirbinių aspektus, dar pritaikomi ne dažnai.

Dar vienas plačiai archeologijoje naudojamas metodas yra *rentgeno fluorescencija*. Tai taip pat rentgeno spinduliuote paremtas metodas, tačiau čia naudojami tik gama spinduliai. Šių spindulių emisija iš apšvitintų medžiagų leidžia analizuoti cheminę medžiagų sudėtį.

Pranešime taip pat bus aptariami ir rečiau naudojami tyrimai, pavyzdžiui, *rentgenostruktūrinė analizė* ar *Ramano spektroskopija*.

Visi šie metodai iki šiol menkai vertiname archeologiniuose tyrimuose, tačiau perspektyvoje jie puikiai gali padėti išspręsti tam tikras, su archeologinių dirbinių tyrimais susijusias užduotis. Nepaisant šių metodų potencialo, kiekvienas jų turi ir tam tikrų trūkumų, kurie taip pat bus aptarinėjami šio pranešimo metu.

Ričardas Jaramičius (Vytauto Didžiojo universitetas, IV kursas)

Kauno pavieto seimeliai XVI a. antroje pusėje – XVII a. pirmoje pusėje

Po 1564–1566 m. teismų ir administracinės reformos keitėsi pavietų politinio ir teismo gyvenimo tvarka. Greta Kauno pilyje reziduojančio valdovo vietininko – seniūno – atsirado pavieto bajorus telkiantis seimelis ir bajoriškieji teismai.¹ Pavieto seimeliai buvo svarbi vietos savivaldos institucija. Juose bajorija svarstydavo valstybės ir pavieto politinius, ūkinius, karinius klausimus bei rinkdavo pavieto lygmens pareigūnus arba kandidatus toms pareigoms užimti. Egzistavo skirtingos seimelių rūšys.

Pranešime dėmesys sutelkiamas į XVI a. II pusės – XVII a. I pusės Kauno pavieto seimelius. Tarp naujai XVI a. 7 dešimtmetyje administracinės reformos metu suformuotų vienetų buvo ir Trakų vaivadija, į kurios sudėtį įėjo Gardino, Kauno, Trakų ir Uplytės pavietai. Kauno pavietas buvo mažiausias tarp kitų pavietų Trakų vaivadijoje ir preliminariais skaičiavimais užėmė apie 6045 km² plotą.²

Analizuojant aptariamojo laikotarpio Kauno pavieto bajorijos politinę veiklą tenka susidurti su ne itin gausia šaltinių baze. Iš šio laikotarpio turime kelias Kauno pavieto seimelių instrukcijas, leidžiančias pažinti šios institucijos aktualijas Kauno paviete. Pranešime pristatoma: kokius klausimus vietos bajorija sprendė ir kokios pavieto bei Respublikos gyvenimo temos buvo aktualizuojamos, taip pat kaip skirtingi valstybės įvykiai ir procesai atsispindėjo Kauno pavieto seimeliuose. Kartu pavieto seimelių tyrimas leidžia nuodugnai pažinti pačią vietos bajoriją. Žinant pagrindinius pavieto lygmens pareigūnus ir asmenys, turėjusius daugiausia žemėvaldos, pavieto seimelių instrukcijas pasirašiusių bajorų sąrašai reikšmingai papildo žinias apie pagrindinius pavieto asmenis ir svarbiausias bajorų gimines.

Ugnė Jonaitytė (Lietuvos istorijos institutas, II kursas)

Nesantuokinio gimstamumo mastai ir sezoniškumas LDK: Vilniaus ir Žemaičių vyskupijos XVIII a. atvejis

XVIII a. II pusėje Europoje ženkliai išaugo nesantuokinių vaikų skaičius, lyginant su ankstesniais laikotarpiais. Šis demografinis reiškinys istoriografijoje buvo įtvirtintas teze, jog XVIII amžius – tai nesantuokinių vaikų amžius. Natūraliai kyla klausimas, kokia nesantuokinio gimstamumo situacija aptariamam laikotarpiu vyravo Lietuvoje. Šis pranešimas – vienas pirmųjų bandymų analizuoti nesantuokinio gimstamumo tendencijas Ankstyvųjų Naujųjų laikų Lietuvoje, susitelkiant į dvi vyskupijas – Vilniaus ir Žemaičių. Pranešime analizuojami du pagrindiniai klausimai: 1) nesantuokinio gimstamumo mastai ir sezoniškumas bei 2) šių rodiklių demografinės variacijos. Akcentuotina, jog tyrime nesantuokinis gimstamumas suvokiamas kaip procesas, nulemtas to laikotarpio sociokultūrinių veiksnių, todėl tiriant nesantuokinių vaikų skaičių, svarbus tampa ir priešvedybinio nėštumo klausimas. Pagrindinę pranešimo šaltinių bazę sudaro parapijų krikšto ir santuokos metrikų knygos. Tyrimo metodologija apima nesantuokinio gimstamumo rodiklio apskaičiavimą bei vardų susiejimo metodą (angl. nominal linkage). Pranešimo rezultatai, tikėtina, leistų bent dalinai atsakyti į klausimą, ar nesantuokinio gimstamumo demografiniai bruožai Lietuvoje skyrėsi nuo likusios to meto Europos. Tuo pačiu, šis tyrimas bent iš dalies leistų papildyti nesantuokinio gimstamumo, santuokos sudarymo tendencijų, valstiečių seksualinės elgsenos ypatybių Ankstyvaisiais Naujaisiais laikais paveikslą pirmiausia kalbant apie šio reiškinio tendencijas Rytų ir Vidurio Europos kontekste, o taip pat ir Vakaruose.

¹ Zigmantas Kiaupa, *Kauno istorija. Kauno istorija nuo seniausių laikų iki 1655 metų*, I tomas (Vilnius: Versus aureus, 2010), 157.

² Jerzy Ochmański, *Historia Litwy* (Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1982), 131.

Robertas Každanas (Lietuvos istorijos institutas, III kursas)

Moterų įvykdyti gyvybės atėmimo ir fizinio smurto nusikaltimai Lietuvoje: Šiaulių apygardos teismo 1923–1940 m. bylų analizė. Darbo pristatymas

Šio pranešimo pristatymo tikslas yra pasidalinti savo patirtimi ir iššūkiams rengiant magistro darbą nurodyta tema³, kuri bus plėtojama doktorantūros studijų metu. Pranešimo autorius ketina pasidalinti nagrinėtos temos atradimais, išnagrinėjus saugomą archyvinę medžiagą masyvą Lietuvos centriniame valstybės archyve⁴ bei apie galimas tyrimo perspektyvas rengiant būsimąjį doktoranto darbą apie moterų atliktus nusikaltimus Pirmoje Lietuvos Respublikoje. Iškelto tyrimo uždavinius ir klausimus ketinama nagrinėti visuomenės modernizacijos procesų kontekste.

Moterų nusikaltimai sulaukia didelio rezonanso Lietuvoje. Visuomenėje išlieka gajus archetipinis moters įvaizdis, kurio mozaiką sudaro ramios, socialios ir pacifistinės asmenybės, pagrindinės šeimos instituto globėjos detalės. Fizinė jėga ir agresyvus elgesys yra laikomi vyriškos lyties atributais, implikuojančiais nusikaltimų fenomeną. Įprastai moteris įtraukiama į visuomenės kategoriją, kuriai gresia rizika tapti nusikaltimo auka dėl fiziškai stipresnių vyriškos lyties asmenų prievartos.

Gyvybės atėmimo ir fizinio pobūdžio smurto nusikaltimai, kuriuos atlieka moterys, kontrastuoja su minėtais stereotipais ir provokuoja visuomenės nuostabą. Baudžiamojon atsakomybėn patrauktų moterų bylų siužetai gali polarizuoti visuomenę, kvestionuojant, ar nusikaltimą atlikusi moteris nėra tapusi jai nepalankiai susiklosčiusių aplinkybių auka. Prie aršių diskusijų prisideda ir žiniasklaidos faktorius: naujienų turinį kuriantys asmenys eskaluoja kriminalinio turinio naujienas ir nuosekliai apžvelgia teismo procesus, kartais pasirinkdami komunikacinę taktiką hiperbolizuotai aprašyti nusikaltimo aplinkybes ir traktuoti jas kaip sensaciją.

Ginamojo darbo tikslas buvo ištyrus išlikusią 1923–1940 m. Šiaulių apygardos teismo baudžiamųjų bylų medžiagą, nustatyti: 1) kokios buvo Šiaulių apygardos teismo teritorijoje moterų vykdyti gyvybės atėmimo ir fizinio smurto nusikaltimų rūšys; 2) moteris nusikalsti paskatinę motyvai; 3) gyvybės atėmimo ir fizinio smurto nusikaltimų įvykdymo aplinkybės bei vyraujanti nusikaltusių moterų socialinė charakteristika. Pristatymo metu darbo autorius supažindins su atliktomis išvadomis.

Valentinas Kulevičius (Klaipėdos universitetas, III kursas)

Jūriniai siužetai lietuvių istoriniame pasakojime: ar Simonas Daukantas laikytinas jų pradininku?

Labai tikėtina, kad „podaukantinėje“ Lietuvos istoriografijoje ir tarpukario periodikoje įvairių autorių tekstuose pasirodantys istoriografiniai siužetai apie „nustūmimą nuo jūros“ ir apie „valstybę nuo jūros iki jūros“ bei kiti jūriniai istoriniai motyvai yra atėję iš S. Daukanto kūrybos ir yra jo idėjų tęsinys. S. Daukanto kūryboje iš tikrųjų galima aptikti įvairių jūrinių istorinių motyvų, kurie vėliau pasirodydavo istorikų darbuose ir spaudoje „ištakas“. Tai buvo ne tik jūriniai istoriniai motyvai apie „nustūmimą nuo jūros“ ir apie „valstybę nuo jūros iki jūros“, bet ir įvairūs kiti neretai tarpusavyje susiję jūriniai istoriniai motyvai. Todėl galima teigti, kad Simonas Daukantas galėtų būti pagrįstai laikomas jūrinių istorinių siužetų lietuviškajame tautiniame istoriniame naratyve pradininku. Tačiau šiuolaikinėje istoriografijoje iki šiol nėra atskleista iš kur Daukantas sėmėsi (galėjo semtis) idėjų apie lietuvių jūriškumą; taip pat lieka neaišku kodėl jis jas kūrė? Todėl pranešime yra keliamas klausimas: iš kur Daukanto tekstuose atsirado jūriniai istoriniai siužetai – ar jis galėjo pats juos sugalvoti, ar vis dėlto jie buvo pasiskolinti iš kažkur kitur?

Pranešime Simonas Daukantas yra pristatomas kaip vienas iš pirmųjų lietuviškai rašiusių autorių, kurie į Lietuvos kultūrą (konkrečiai – istoriografiją) pabandė įtraukti jūros reikšmės lietuvių tautos ir Lietuvos valstybės istorijoje

³ Každanas Robertas, *Moterų įvykdyti gyvybės atėmimo ir fizinio smurto nusikaltimai Lietuvoje: Šiaulių apygardos teismo 1923–1940 m. bylų analizė*. Magistro darbas (Vilnius: Vilniaus universitetas, 2019).

⁴ Lietuvos centrinis valstybės archyvas, f. 488 – Šiaulių apygardos teismas. Šį fondą sudaro 7840 vienetų bylų, o su 1923–1940 metais moterims inkriminuotais gyvybės atėmimo ir fizinio smurto atvejais iš viso identifiukuota 515 bylų (163 nužudymo, 186 aborto, 166 fizinio smurto) ir jose baudžiamojon atsakomybėn buvo patrauktos 681 moteris. Ginamajame darbe buvo ištirti 554 nuteistų moterų atvejai.

supratimą. Pranešime, remiantis S. Daukanto rašytiniu paveldu, įrodinėjama, kad S. Daukantą būtų galima pagrįstai laikyti „raktine“ lietuvių tautokūros procesams figūra vienu iki šiol istoriografijoje kol kas neapartu aspektu: manytina, kad S. Daukantas į lietuvių istoriografiją (ar gal net kultūrą ir mentalitetą apskritai) vienas pirmųjų (gal net apskritai pirmasis) modernybės epochoje pabandė įnešti jūros reikšmės supratimą. Tai argumentuojama tuo, kad 1) iki S. Daukanto niekas iš Lietuvos istoriją rašiusių autorių (nei A. Kojalavičius, nei T. Narbutas) tiek nesureikšmino jūros reikšmės Lietuvos istorijoje; 2) S. Daukantas gerai suprato jūros reikšmę ir bandė šį supratimą perteikti įvairiuose savo veikaluose. Tai, kad S. Daukantas gerai suprato jūros reikšmę, leidžia kelti prielaidą, kad jūriniai istoriniai siužetai Daukanto kūryboje galėjo atsirasti savarankiškai (t. y. nepriklausomai nuo kitų autorių). Tačiau prielaida apie kitų autorių galimą įtaką Daukanto idėjoms taip pat nėra atmetama; ją bandoma tikrinti ieškant šių idėjų galimų šaltinių ar inspiracijų (tiesioginių ar netiesioginių). S. Daukanto kūryba turėjo didelę įtaką (nebūtinai tiesioginę) po jo mirties gyvenusiems autoriams, kurie bandė rašyti Lietuvos istoriją. Kai kurių autorių kūryba teoriškai galėjo būti veikiami ne vien tik daukantiškosios Lietuvos istorijos sampratos, bet ir jūros reikšmės suvokimo, kuris, (sąmoningai ar ne), galėjo būti ir tikriausiai buvo perimtas iš S. Daukanto. Todėl galima kelti prielaidą, kad vėlesniuose tekstuose pasirodantys jūriniai istoriniai siužetai nėra atsitiktinumas, o S. Daukanto idėjų tęsinys. Tai rodo tiek atskirų siužetų forma ir turinys, tiek jų visuma ir tarpusavio ryšiai. Vėlesni jūriniai istoriniai siužetai iš esmės liko Daukanto paradigmos nubrėžtose ribose, kas irgi leidžia gana pagrįstai teigti apie jų atsiradimą lietuviškajame tautiniame istoriniame naratyve ne tiek kaip apie savarankišką reiškinį, bet kaip apie Daukanto sukurtą dalyką.

Miglė Lapėnaitė (Lietuvos istorijos institutas, II kursas)

Karo antropologija: lokalaus ir globalaus lygmens skirtys etnografijoje

Karo etnografija leidžia tirti bei analizuoti kaip skirtingos grupės patiria, išgyvena ir jaučia karų įtaką kasdieniame gyvenime bei iš to kylančias krizes. Pagrindinis etnografinių karo tyrimų tikslas – užčiuopti vietinį požiūrį, suprasti individo bei skirtingų tautų santykį su karu ir užrašyti gautus duomenis. Sisteminis etnografinis patirčių fiksavimas yra strategija, kuria siekiama iširti vidines karo dinamikas ir tam tikroms visuomenėms būdingą karo matymą.

Vis dėlto, šalia individualių patirčių yra svarbios ir neišvengiamos išorinės konvencinės struktūros, kurias pasaulio ir pavienių valstybių mastu formuoja kultūriniai, istoriniai, socialiniai, religiniai ir politiniai procesai. Pasak lenkų-anglų antropologo Bronislawo Malinowskio, nors karo tyrimų centre yra individas, karas ir smurtas tarp grupių yra sukliamas ir dažnai nulemtas ideologinių imperatyvų ir struktūrų.

Šio pranešimo tikslas yra pristatyti lokalaus (mikro) ir globalaus (makro) lygmens karo etnografijos skirtis, pagrindinį dėmesį sutelkiant į lokalaus lygmens teorinį kontekstą. Lokalaus lygmens etnografija ir joje įprasminamos individualios grėsmės galiausiai išryškina kolektyvines, nacionalines ir pasaulines karo tyrimų tendencijas.

Siekiant pagrįsti lokalaus lygmens svarbumą ir aktualumą karo analizė kontekste, pranešime kartu yra pristatomos etnografinės Ukrainoje vykstančio karo detalės ir duomenys, surinkti įgalinant Ukrainos žmonių balsus. Tai leidžia kelti platesnio masto klausimus: *kas yra karas, kaip individualios patirtys perauga į bendrą kolektyvinį naratyvą? Ką asmeniniai pasakojimai mums sako apie struktūrinius karo aspektus? Koks individo santykis su valstybe ir platesniais tarptautiniais procesais?*

Solveiga Lukminaitė (Vytauto Didžiojo universitetas, ?? kursas)

Lietuvos XX a. pirmos pusės laisvamaniai: bedieviai ar atsiribojusieji?

Pranešime analizuojama XX a. pirmos pusės laisvamanių bendruomenės pasaulėžiūra, keliant pagrindinį klausimą – ar laisvamaniai dažnesniu atveju buvo tie asmenys, kurie tiesiog norėjo sumažinti katalikų bažnyčios įtaką valstybėje ir keisti griežtas jos dogmas? Ar kaip tik laisvamaniai buvo griežti antibažnytininkai, ateistai?

Pranešime pristatoma nuo 1924 m. Lietuvos įsteigta ir pastebimai veikusi Lietuvos laisvamanių etinės kultūros draugija (toliau – LEKD), turėjusi skyrių įvairiuose Lietuvos miestuose ir miesteliuose. Laisvamaniai akcentavo

trukus pradėtos diskusijos, jog norint modernizuoti ūkio sektorius, taip pat būtina keisti iš anksčiau susiklosčiusius, tačiau nebetinkamus kaimo sodybų planavimo principus. Taigi, dar pirmaisiais nepriklausomos Lietuvos gyvavimo metais iškilo idėja apie modernių, racionaliai suplanuotų, higienos reikalavimus atitinkančių Lietuvos kaimo sodybų kūrimą. Šis darbas buvo pavestas atitinkamoms valstybinėms institucijoms (Lietuvos Atstatymo Komisija, Žemės ūkio ministerija, Žemės ūkio rūmai), o idėjos propagavimas ir įgyvendinimas vykdytas pasitelkiant teisinį naujų statybų kaime reguliavimą, taikant ekonomines paskatas ir lengvatas, tačiau kaip vienas svarbiausių idėjos sklaidos ir įsitvirtinimo, o taip pat ir egzistavusių statybos problemų sprendimo įrankių laikytas švietimas kaimo statybos klausimais, kuris šiai dienai yra menkai nagrinėta tema. Švietimo darbai buvo orientuoti į ūkininkus bei tiesiogiai su statybos darbais susijusius asmenis: statybos technikus ir amatininkus. Tam naudoti įvairiausi metodai: periodinė spauda, metodiniai statybai skirti leidiniai, ūkio parodos, ugdymas Žemės ūkio klasėse ir Žiemos žemės ūkio mokyklose, organizuojant bendro pobūdžio kursus bei paskaitas ūkininkams ir tikslinius kursus su statyba susijusiems specialistams. Taigi, pranešimo tikslas – pristatyti dar menkai tirtą temą apie švietimą kaimo statybos klausimais, aptariant šį darbą atlikusių institucijų vaidmenį, įvykusius pokyčius, kaip tiksliai ir koku mastu buvo taikyti švietimo metodai atitinkamoms visuomenės grupėms ir kokią įtaką švietimas turėjo suformuotos idėjos apie modernių kaimo sodybų kūrimo įgyvendinimo atžvilgiu.

Rugilė Rožėnė (Vilniaus universitetas, IV kursas)

„Kiek galima kęsti“ – gyvenimo lygio normų kaita sovietmečiu

Sovietų sąjungoje vykusį forsuoatą industrializaciją ir ją lydėjusią spartią urbanizaciją pačia bendriausia prasme gali būti interpretuojama kaip vienas masiškiausių XX a. visuomenės kaitos procesų. Lietuvoje, kaip ir kitose Baltijos šalyse dėl sovietinės okupacijos fakto sovietinė modernizacija dažnai interpretuojama kaip priverstinė modernizacija, o jos kolektyvinė patirtis neatsiejama nuo kolektyvinės traumos. Visgi, praėjusio šimtmečio septintame dešimtmetyje kilusi kasdienybės istorijos banga skatina ieškoti naujų prieigų suistorinant žmonių socialines patirtis. Šiame pranešime sovietinė modernizacija pristatoma per buitiniame gyvenime lygmenyje besiskleidžiančios kolektyvinės patirties prizmę.

Derinant materialinės kultūros ir diskurso analizės tyrimų strategijas, tyrime siekta identifikuoti, kaip kito gyvenimo lygio mieste normos ir kokį vaidmenį šių normų nustatyme ir įtvirtinime atliko spaudoje publikuoti gyventojų laišakai. Šių laiškų turinys darbe interpretuojamas kaip oficialusis diskursas išreikštas trečiuoju asmeniu. Tai leidžia „įžeminti“ teorines gyvenamosios aplinkos normas nenutolstant nuo ideologinės linijos.

Kolektyvinė patirtis tyrime apibrėžiama ne kaip vienalaikis dalyvavimas masiniame reiškinyje, bet kaip skirtingo lygio įsitraukimas į kolektyvinį diskursą. Kaip pagrindinis istorinis šaltinis pasirinkta sovietmečio periodinė spauda kurioje gausiai publikuojami gyventojų laišakai, skundai. Kadangi ideologiškai angažuota ir griežtai kontroliuojama spauda buvo vienu svarbiausių gyventojams pasiekiamų informacijos šaltinių, jos turinys neišvengiamai tapo ne tik gyvenamosios aplinkos modernizacijos patirčių atspindėjimo, bet ir produkavimo įrankiu.

Analizės metu buvo laikomasi teorinės nuostatos, jog asmenys komunikuodami demonstruoja ne tik individualų kalbos suvokimą ir individualią pasaulio sampratą, bet ir tam tikrą bendrą supratimą, „visuotinę tiesą“. Kai šis dalijimasis bendru žinojimu sutampa su dalijimusi bendru makro kontekstu atsiranda sąlygos formuoti grupiniam adresatui. Tad periodinė spauda šiuo atveju matoma kaip medijumas įgalinantis tiek rašymo, tiek jos skaitymo procese asmeninę patirtį susieti su bendru modernizacijos diskursu ir taip tapti numanomo kolektyvo dalimi.

Auksė Rusteikytė (Vilniaus universitetas, III kursas)

Archeologinių suanglėjusių maisto liekanų mikrobotaniniai tyrimai: galimybės ir iššūkiai

Laikui bėgant organinės maisto liekanos sunyksta, tačiau esant palankioms sąlygoms (suanglėjimas, mineralizacija, išlikimas visiškai sausoje ar drėgnoje terpėje) maistui naudoti augalai ir valgymai paruošti patiekalai gyvenamosiose patalpose, maisto ruošimo vietose, laužavietėse ir atliekų duobėse išlieka tūkstančius

metų. Archeologinių tyrimų metu galima susidurti su įvairaus pobūdžio maisto likučiais – tai gali būti tiek organinės kilmės amorfiniai suanglėję gabaliukai, tiek ant keramikos šukių prikepę maisto likučiai.

Pasaulyje maisto likučių tyrimai nėra naujovė, tačiau Lietuvoje šios krypties tyrimai tik įgauna pagreitį. Nepaisant to, kad mūsų šalyje gausiausia archeologinių radinių grupė yra buitinė keramika, ant kurios galima aptikti maisto likučių, minėta radinių grupė, lyginant su daugeliu pasaulio valstybių, paleomitybos klausimais dar menkai tyrinėta. O mikrobotaniniai metodai, galintys suteikti žinių apie augalus mityboje, tik pradedami taikyti.

Tiriant archeologinę buitinę keramiką paleomitybos kontekste, dažniausiai taikomos stabilųjų izotopų ir lipidų biožymenų analizės. Pirmasis metodas gali atskleisti tam tikrose bendruomenėse vyravusias mitybos tendencijas, o antrasis – leidžia įvardinti konkrečius produktus, tokius kaip mėsa, pienas, bičių produktai ir pan., tačiau išsamesni duomenys apie vartotą augalinį maistą lieka neatskleisti. Mikrobotaninių tyrimų dėka, analizuojant suanglėjusiose maisto liekanose išlikusių, įvairiuose augaluose susiformavusių krakmolo granulių ir fitolitų dydį, formą ir kitus specifinius bruožus, galime sužinoti, kokiam augalui ar bent jau augalų šeimai jie priklauso.

Archeologinės suanglėjusios maisto liekanos yra išskirtiniai archeologinių tyrimų objektai, todėl tiriant tokio pobūdžio medžiagą labai svarbu taikyti įvairias tarpdisciplininių tyrimų strategijas. Tik kartu naudojant vienas kitą papildančius archeobotaninius makro, mikro bei biomolekulinių analizių duomenis, atveriamos platesnės galimybės interpretacijoms paleomitybos klausimais. Doktorantūros studijų metu jau atlikti Vilniaus Žemutinės pilies keramikos tyrimai taikant lipidų analizės metodus, o tolimesnis žingsnis – augalų mikroliekanų paieška šukėse su išlikusiais prikepusiais maisto likučiais. Pranešime pagrindinis dėmesys skiriamas mikrobotaninių tyrimų galimybėms ir iššūkių juos atliekant aptarimui, remiantis prikepusių maisto likučių ant viduramžių buitinės keramikos rastos Lietuvoje tyrimais ir pasauline šios tyrimų srities praktika.

Agnė Suchodolskytė (Vilniaus universitetas, II kursas)

Skaitymo galimybių erdvės sovietų Lietuvoje (1956–1988) teorinis modelis

Sovietinės Lietuvos literatūros lauko tyrimuose matomos ryškios rašytojų ir besiformuojančios skaitytojo figūros, tačiau visiškai pranyksta svarbi grandis tarp šių dviejų objektų dalis – knygos, jų gavimo šaltiniai, sklaidos keliai ir komunikacija apie jas. Tirti, kaip knygos cirkuliavo komunistinėje visuomenėje, yra būtina dalis norint suprasti, kaip vykdyta skaitymo, knygų leidybos ir spausdinimo politika veikė skaitytoją (galbūt skaitytojas veikė jas) ir/ar kokias socialines praktikas formavo. Šiame pranešime bus aptariama erdvė, kurioje skaitytojas „susitinka“ su knyga, analizuojamos problemos kaip apibrėžti ir tirti šią dalį, įtraukiant svarbiausius literatūros lauko dalyvius, ir pristatomas naujas skaitymo galimybių erdvės teorinis modelis.

Vienas iš pagrindinių knygos istorijos diskurso elementų – Roberto Darntono pasiūlytas universalus „knygų komunikacijos grandinės“ modelis. Jį gana schematiškai galima perteikti kaip komunikacijos tinklą, jungiantis autorių, skaitytoją, leidyklą, spaustuves ir knygų prekybos vietas (sudarydami išorinę grandinę dalį), grandinės centre išorinei daliai įtaką darantys ir ją formuojantys veiksniai. Bandant knygų komunikacinę grandinę pritaikyti sovietmečiui susiduriama su problemomis kuomet itin svarbus tampa pats režimas, jam būdingi glaudūs, persipynę instituciniai ryšiai bei vykdyta kultūros ir skaitymo politika, kuri nulemdavo pokyčius visoje grandinės sistemoje. Modelis taip pat nepažymi grandinės veikėjų įtakos / poveikio centrui, kuris sovietinėje sistemoje įžvelgiamas tam tikrose politikos kryptyse, pavyzdžiui, 1974 m. išleista „makulatūros“ serija, kurios viena iš priešasčių laikytina siekis patenkinti kylantį paklausią knygų trūkumą. Atsižvelgiant į šio modelio universalumą bei problemas, pritaikant jį knygų cirkuliaciją komunistinėje sistemoje tyrimuose, siūlomas naujas konceptas – skaitymo galimybių erdvė. Tai erdvė, į kurią skaitytojai patenka ar yra paskatinami patekti tam, kad ieškotų, rinktųsi, gautų knygų. Ji apibrėžiama kaip galimybių erdvė, nes nagrinėjamas to meto skaitymo potencialas: kokios, kaip ir kur knygos cirkuliavo, kokiais kanalais galėjo būti skaitytojų pasiekiamos kur ir/ar kokios sklaidos, prieinamumo, komunikacijos ribos egzistavo, o ne tik tai, kas iš tiesų buvo skaitoma (ar deklaruojama, kad skaitoma).

Tadas Šaulys (Vytauto Didžiojo universitetas, ?? kursas)

Vydūnas ir pilietinė visuomenė

Vydūnas – viena iškiliausių ir žinomiausių Mažosios Lietuvos asmenybių. Jo raštai, veiksmai, pažiūros nagrinėjami ir aktualizuojami iki pat šių dienų. Ir tai kelia dvejopus jausmus – viena, akivaizdu, kad ši asmenybė verta dėmesio, kita, ką naujo arba autentiško dar galime pasakyti kalbėdami apie Vydūną. Žvelgiant į Vydūno asmenybę ir veiklą į akis krinta aktyvi visuomeniška veikla – net 40 metų vadovauta Tilžės giedotojams, ne ką trumpiau vadovauta Vokietijos teosofų draugijos Tilžės skyriui, kur dar narystė kitose mažosios ir didžiosios Lietuvos draugijose ir aktyvus lankymasis su paskaitomis Lietuvoje. Galime pagrįstai teigti Vydūną buvus visuomenišku žmogumi.

Taip pat žymi vieta Vydūno filosofijoje tenka saviugdai, tarsi išsidėsčiusiai trimis pakopomis „žmogus sau“ tada žmogus tautai ir galiausiai žmogus žmonijai. Neišvengiamai šis saviugdos procesas susijęs su išėjimu už savęs, negalėsi būti žmogumi tautai ar valstybei neatsidūręs viešo veiksmo atlikime. Kitaip tariant žmogaus tobulėjimo pakopos neišvengiamai vedė nuo veikimo privačioje sferoje iki viešojo veikimo. Įdomu, kaip šis dipoliškumas atsispindi Vydūno filosofijoje bei gyvenime. Taip pat verta pastebėti, kad pasak žymių „viešosios sferos“ tyrinėtojų Jürgeno Habermaso ir Hanos Arendt, Vydūno gyvenamuoju laikotarpiu, galime kalbėti apie viešosios sferos, kokią jie ją apibrėžė pabaigą. Akivaizdu, kad aprašomuoju laikotarpiu tikrai įvyko kardinalūs pokyčiai lyginant su tuo, kaip viešąją sferą aprašinėjo minėti mokslininkai. Vis tik tada galime kelti klausimą, apie kokią viešąją sferą galime kalbėti Vydūno gyvenamuoju laikotarpiu. Taip pat, atsižvelgiant į tai, kad viešosios sferos apibrėžtis neatsiejama susijusi su valstybine santvarka (kurios radikalius pokyčius – kaip užgimęs lietuvių valstybingumas stebime tuo metu) derėtų kelti klausimus, kaip ir kokiais įrankiais derėtų apsibrėžti tuometinę viešąją erdvę?

Jau minėtas Vydūno aktyvus dalyvavimas visuomeninėje veikloje (kurią galimai galime laikyti vienokio ar kitokio lygio viešosios sferos dedamąją dalimi) ir jo gausus filosofinis palikimas, tikėtina leistų konceptualizuoti šią temą. Taip pat, tam teigiamos įtakos galėtų turėti Vydūno levitavimas tarp dviejų skirtingų valstybingumo tradicijų ir visuomenių (Rytų Prūsijos ir Lietuvos), kas galėtų padėti geriau išryškinti būtent lietuviškosios viešosios erdvės niuansus.

Milda Valančiauskienė (Vilniaus universitetas, II kursas)

UNESCO nematerialaus kultūros paveldo paradigmos taikymo problematika

Po daugiau nei dešimtmečio UNESCO nematerialaus kultūros paveldo modelio ir tuo pačiu paradigmos taikymo tarptautinėje kultūros politikoje ir nacionalinėse paveldosaugos sistemose išryškėjo kritiniai požūriai, konstatuojantys tiek iš 2003 m. UNESCO Nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvencijos ištakų kylančius probleminius klausimus, tiek taikymo praktikos trūkumus.

Svarbu atsakyti į klausimą, ar besikartojantys tarpvalstybiniai nesutarimai ir požūrių sankirtos nacionaliniu ar vietos lygmeniu, kyla tik dėl per siauros 2003 m. UNESCO konvencijos sampratos nacionalinėse politikose bei vietos praktikose ar čia glūdi globalesnio pobūdžio, su pačiu paradigmos konstruktu ar greičiau jos neišbaigtumu susijusios priežastys.

Pranešime bus apžvelgti konkretūs nematerialaus kultūros paveldo paradigmos taikymo ir praktikos atvejai, susiję su tiek Konvencijos kūrimo metu į tam tikrą pilkają zoną patekusiais sąmoningai neatsakytais problemineis klausimais (vietos tautų teisių, intelektinės nuosavybės, kalbos, kaip atskiros nematerialaus kultūros paveldo srities, traktavimo), tiek su ilgainiui vietos praktikose išryškėjusiais trūkumais dėl materialaus ir nematerialaus paveldo paradigmos aspektų painiojimo, Konvencijos vertimų lingvistinių skirtumų poveikio, žmogaus teisių aspektų poveikio nematerialaus kultūros paveldo praktikoms vertinimo, ekspertų ir bendruomenių dichotomijos (net konkuravimo?), transnacionalinės nematerialaus kultūros paveldo sampratos ir kt.

Lyginant globalaus ir lokalaus UNESCO nematerialaus kultūros paveldo modelio taikymo pavyzdžius ir ieškant analogijų, pranešime bus nagrinėjami tarptautinių UNESCO nematerialaus kultūros paveldo sąrašų ir nacionalinių sąvadų vertybių probleminiai atvejai, susiję su tipologiškai giminingų vertybių dvigubais įrašais sąrašuose, tradicijų įvietinimo ir simbolinio nuosavybės deklaravimo atvejai, teoriniam modeliui prieštaraujančios vietos praktikos bei rezonansiniai atvejai, susiję su žmogaus teisių pažeidimais, pavyzdžiui, Belgijos Aalst karnavalo,

išbraukto iš UNESCO Reprezentatyviojo žmonijos nematerialaus kultūros paveldo sąrašo 2019 m. ir Pievėnų Velykžydžių tradicijos, pateiktos Lietuvos nacionaliniam sąvadui, bet atmestos ir neįrašytos 2018 m., atvejai.

Asta Vasiliauskaitė (Klaipėdos universitetas, II kursas)

Dviejų tipų segių tyrimai

Pranešimas skirtas nedestrukciniais metodais tirtų archeologinių radinių, pagamintų iš mišrių medžiagų, tyrimų rezultatams aptarti. Tyrimui pasirinktos dviejų tipų segės rastos Lietuvos teritorijoje: lankinės segės trikampe kojele bei segės žvaigždine kojele. Dauguma segių trikampe kojele yra aptinkamos vidurio Lietuvos kapinynų teritorijoje, žvaigždine kojele – vakarinėje dalyje. Tyrimo metu vertinta supančios aplinkos bei metalo elementinės sudėties įtaką pasirinktų radinių suirimo laipsniui. Metalo elementinė sudėtis tirta rentgeno fluorescencijos spektrometrijos (XRF) metodu nešiojamuoju spektrometru. Segių suirimo lygiui patikslinti atliktas rentgenografinis tyrimas.

Jurgita Viršilienė (Klaipėdos universitetas, III kursas)

Petro Tarasenkos vaidmuo piliakalnių reikšmės įtvirtinimui Lietuvos visuomenėje

Piliakalnių vaizdavimas grožinėje literatūroje nuo XIX a. iki XX a. vidurio mažai prisidėjo prie piliakalnių įvaizdžio kūrimo. Pirmosios žinios apie piliakalnius, kaip medinių pilių vietas lietuvių literatūroje aptinkamos XIX a. viduryje. Iki XX a. pirmosios pusės lietuvių grožinėje literatūroje sąvoka „piliakalnis“ nenaudojamas. Piliakalnis čia yra medinės viduramžių pilies vieta. Grožinėje literatūroje piliakalniai yra tarsi praeitis, bandanti prabilti, bet slopinama išorinių veiksmy, teikianti mažai žinių, informacijos, apipinta legendomis. Pily, pilių vietos grožinės literatūros kūriniuose yra realaus gyvenimo atspindys, įrankis perteikiantis svarbiems istoriniams įvykiams atskleisti.

Lietuvių literatūroje sąvoka „piliakalnis“ įsitvirtino tik XX a. pirmoje pusėje, kuomet archeologas, mokytojas, muziejininkas Petras Tarasenka (1892–1960) 1935 m. parašė pirmąją apysaką vaikams „Praeities vartai“. Iki 1958 m. jis parašė dar 5 populiarias knygas jaunimui apie archeologijos mokslą, piliakalnių pažinimą ir su jų gyvavimo laikotarpiu susijusiais įvykiais. Knygų siužetus padiktavo P. Tarasenkos kasdienybė – piliakalnių kasinėjimai. P. Tarasenkos grožiniuose kūriniuose netrūksta nuotykių, fantastinių pasakojimų, tačiau piliakalniai yra aprašomi tiksliai, paaiškinama jų paskirtis, struktūra, nusakoma jų vieta kultūriniame kraštovaizdyje, akcentuojama svarba juos saugoti, pažinti. Ypač skiriamas didelis dėmesys piliakalnių pažinimui per archeologiją. P. Tarasenka – Lietuvos karininkas, mokytojas, archeologas, muziejininkas. 1925–1936 m. tyrinėjo 12 archeologinių paminklų, iš jų 9 piliakalnius, 1926–1961 m. paskelbė 135 publikacijas apie archeologinius paminklus spaudoje, P. Tarasenkos didžiausias nuopelnas – archeologijos mokslo išpopuliarinimas. Šioje srityje jis iki šiol tebėra nepalenkintas. Jo kūryboje piliakalnis vaizduojamas kaip tyrimo objektas, praeities liudininkas, kurio gelmėse slypi nepažinti lietuvių istorijos kultūriniai, socialiniai pažinimo klodai. Beletrizuotose pasakojimuose P. Tarasenkos tikslas yra į piliakalnius pažvelgti ne kaip istorinio įvykio liudininką, o kaip į archeologijos paminklą, kultūros vertybę.

P. Tarasenkos grožinės literatūros kūriniai susilaukė atgarsio tarpukario spaudoje, knygos buvo pristatomos, recenzuojamos. Visuomenės susidomėjimas populiariai parašytomis P. Tarasenkos knygomis aktualizuojant piliakalnius tarpukario Lietuvoje, buvo svarus indėlis piliakalnių pažinimo, populiarinimo, sklaidos ir saugojimo požiūriu.